

MINDEN DOLGOK FOLYTATÁSA

TANULMÁNYOK
DEÁKY ZITA 60. SZÜLETÉSNAPJÁRA

BUDAPEST
2015

MINDEN DOLGOK FOLYTATÁSA

TANULMÁNYOK
DEÁKY ZITA 60. SZÜLETÉSNAPJÁRA

Minden dolgok folytatása.
Tanulmányok Deáky Zita 60. születésnapjára

SZERKESZTŐ
Smid Bernadett

TIPOGRÁFIA, TÖRDELÉS
Benedek Enikő

IDEGEN NYELVI LEKTORÁLÁS, FORDÍTÁS
Czibalmos Mercédesz

BORÍTÓTERV
Tóth Gábor

TÉRKÉPGRAFIKAI MUNKÁLATOK:
Tüske Laura

KORREKTOR
Kis-Halas Judit

A DIÁKOK DOLGOZATAINAK SZERKESZTÉSÉBEN RÉSZT VETT
Balogh Pál Géza, Leichter Lilla, Prikler Szilvia Beatrix

NYOMDAI MUNKÁLATOK
Komáromi Nyomda és Kiadó Kft.

Kiadja az ELTE BTK Néprajzi Intézete

A borító a Fortepan-gyűjteményben található fényképek
felhasználásával készült.

© ELTE BTK Néprajzi Intézet
© Smid Bernadett, 2015
© Szerzők, 2015

A kiadvány megjelenését az ELTE BTK HÖK,
valamint az ELTE rektori kulturális pályázata támogatta.
ISBN 978-963-284-716-0

HÁLA József – MÉSZÁROS Borbála

1998 A budafoki barlanglakások. *Ház és ember* 12. Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, 131–158.

HERMAN Ottó

1983 *A pokol cséplője*. [szerkesztette ERDŐDY Gábor] Fapados Kiadó, Miskolc.

JUBA Adolf

1928 *Az egészséges lakás*. Egyetemi Nyomda, Budapest.

KEMÉNYFI Róbert

1999 Az ONCSA telepek építésének néhány település térszerkezeti következményéről. In ÚJVÁRY Zoltán (szerk.): *Ünnepi kötet Szabó László tiszteletére*. Ethnica, Debrecen, 211–226.

Koós Imre

1960 *Summáselet*. Borsod-Abaúj- Zemplén Megyei Tanács Művelődésügyi Osztálya, Miskolc.

MEDNYÁNSZKY Miklós

2009 *Magyarországi barlanglakások*. Terc Kiadó, Budapest.

MIHÁLY Péter – PETÉNYI László

2000 *Cserépváralja története az őskortól napjainkig*. Polgármesteri Hivatal, Cserépváralja.

MOHAY Tamás

2000 Egyének és életutak. In PALÁDI-KOVÁCS Attila (szerk.): *Társadalom*. [Magyar néprajz nyolc kötetben 8.] Akadémiai Kiadó, Budapest, 760–787.

NAGY József András

2013 *Bükkalja népi építésze*. EKF Líceum Kiadó, Eger.

PADÁNYI GULYÁS Jenő

1928 A barlanglakástól a városképig. *Magyar Szemle* IV. 294–297.

POLLERMANN Arthur

1923 Milyen legyen az egészséges lakás? In *Magyar Királyi Népjóléti és Munkügyi Minisztérium fennhatósága alatt álló Egészségügyi Reformiroda és Propagandaközpontjának népszerű előadásai és ismertetései* 1923. Pesti Könyvnyomda, Budapest, 5–9.

SZABÓ Zoltán

1986 *Cifra nyomorúság. A tardi helyzet*. Cserépfalvi Kiadó, Budapest.

UMBRAI Laura

2008 *A szociális kislakásépítés története Budapesten*. Napvilág Kiadó, Budapest.

VIGA Gyula

1990 *Árucseré és migráció Észak Magyarországon*. Ethnica Kiadó, Debrecen

1996 Tájékoztató társadalom (megjegyzések a kultúra ökológiájához). *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve* XXXIII–XXXIV. 272–273.

WOHL Janka

1882 *Az otthon*. Athenaeum Kiadó, Budapest.

EITLER ÁGNES

EGY VÉRTESALJAI GYÓGYÍTÓ SPECIALISTA HÁZASPÁR VENDÉGKÖNYVÉNEK KUTATÁSI TÁVLATAI

ABSTRACT

RESEARCH PERSPECTIVES OF A HEALING SPECIALIST COUPLE'S GUESTBOOK

The aim of my study is to present the research perspectives of a guestbook which belongs to a nowadays also active, healing specialist couple. The guestbook is an important source of my research. The enquiry of this source draws attention to the research perspectives of the written verification for the healers' activities. The texts of the guestbook attest the recovery/miracle while expressing gratitude to the specialists. My paper also includes the short analysis of the healing techniques which are based on the traditional folk therapy and the modern esoteric specialists' practise.

Keywords: healing specialist, guestbook, healing techniques, folk medicine, esoteric, New Age

BEVEZETÉS, PROBLÉMAFELVETÉS

Tanulmányomban egy napjainkban működő gyógyító házaspárt, és a tevékenységükhöz kötődő vendégkönyv elemzési távlatait szeretném bemutatni. Munkám egy folyamatban lévő kutatás részeredménye,¹ amelyből ezúttal a vendégkönyvi szövegek vizsgálatának tanulságait mutatom be. A gyógyítói gyakorlat, a házaspár által alkalmazott technikák és módszerek összefoglaló ismertetése nélkülözhetetlen a vendégkönyvi bejegyzések kontextusba helyezéséhez, ezért a szövegkorpusz elemzése előtt röviden erre is kitérek.

A gyógyítói gyakorlat főbb jellegzetességeinek ismeretében a vendégkönyv szövegeit egy konkrét szempontrendszer segítségével szeretném értelmezni. Érdemesnek tartom megvizsgálni a bejegyzői kört adatszerűen jellemző információkat abból a szempontból, hogy milyen adalékokkal szolgálnak a bejegyzés „ritualizált viselkedésmódjának”² megértéséhez. Ez azonban több kérdést is felvet. Közelebb juthatunk-e általában a gyógyítóhoz fordulás jelenségéhez, vagy

¹ Kutatásom eddigi eredményeit 2015-ben a XXXII. OTDK alkalmából készített pályamunkámban foglaltam össze. A pályamunkában részletesen elemeztem a kutatás terepét; a kutatás forrásait; a gyógyítói tevékenységet; a házaspár tudásának rétegeit, és bemutattam a vendégkönyv kutatási lehetőségeit.

² A fogalmat Barna Gábor nyomán használom. Barna G. 2000. 29–30.

eredményeink kizárólag a bejegyzők körére lesznek érvényesek? Tarthatjuk-e adatainkat reprezentatívnak az egész páciensi körre nézve, vagy kizárólag egy szűk réteget ismerünk meg a szövegeken keresztül? A házaspár vendégek könyve a gyógyítói tevékenységre a páciensek nézőpontjából enged rápillantani. Megtaláljuk-e a szövegekben a házaspár gyakorlatának és eszmerendszerének lenyomatát, vagy a bejegyzők mindentől függetlenül foglalják írásba gondolataikat? Tetten érhető-e a szövegekben a gyógyítók és pácienseik mentalitásának, világképének keveredése? A vendégek könyvbe való bejegyzés rítusa közös kontextust teremt a szövegek számára. Megjelenik-e valamilyen közös stílusbeli jelleg a szövegekben, van-e kommunikációs viszony az egyes bejegyzések, illetve a bejegyzések és olvasók között? Megfigyelhetünk-e a szövegkorpuszban szerveződési szabályszerűségeket, van-e szövegeknek jellemző szerkezeti váza? Ha igen, megtudhatunk-e valamit a szerkezeti elemzés segítségével a bejegyzések funkciójáról, a gyógyítói tevékenységben betöltött szerepéről?

A GYÓGYÍTÓ TEVÉKENYSÉG ÉS A GYÓGYÍTÁS TUDÁSANYAGA

Gy.³ és I.⁴ 2014 márciusában, illetve augusztusában fogadott engem otthonában, Cs.-ben, ahol lehetőségem nyílt interjúkészítésre, illetve megfigyelhettem, és részben rögzíthettem a kezeléseket. Cs. település Fejér megyében, a Vértes-hegység lábánál, Mórtól nagyjából 15 kilométerre helyezkedik el. A gyógyítói tevékenységet, amelyet a házaspár mindkét tagja folytat, a velük készített interjúk,⁵ a klientúra tagjaival rögzített beszélgetések, illetve résztvevő megfigyelés útján, valamint a specialista házaspár által vezetett vendégek könyv szövegeinek elemzésén keresztül ismertem meg.

A specialista házaspár 1998 óta foglalkozik emberek gyógyításával, ezt megelőzően Gy. munkahelyén, a helyi térszben gyógyított állatokat. Feleségének ilyen jellegű tevékenységéről nincs tudomásom. Gy. állatgyógyítói tevékenységét nem ismerték el felettesei. s ez konfliktushoz vezetett. Ennek hatására nyitotta meg a házaspár otthonának kapuit – immár a gyógyulni vágyó emberek előtt.

A gyógyításhoz szükséges tudásanyag megszerzésének módja az interjú készítése során homályban maradt előttem. Se I., se Gy. nem beszélt a tanulás folyamatáról, erre vonatkozó kérdéseimre elutasító válaszokat adtak. Keszeg Vilmos a hiedelmekről való beszélés stratégiái között tartja számon a kibeszélés mellett annak ellentétét, az elhallgatást is, melynek célja „[...] egy személy identitásának, státusának, presztízsének megóvása [...]”.⁶ Az elhallgatás jelen esetben is a speci-

alista hitelének megóvását, a mitikus eredetiség képének fenntartását szolgálja; tehát a presztízst erősíti. Olvasmányélményeire, külső forrásaira vonatkozó kérdéseim elől szintén kitért a gyógyító házaspár.

„Hát mondom, én nem olvasok, anya! Én amit olvasok, hébe-hóba a *Fejér Megyei Hírlap*, hogy milyen idő lesz. [...] Pont amiatt, hogy ne tudjanak eltéríteni.” [Gy.]

Látogatásom alkalmával lehetőségem nyílt a házaspár tulajdonában lévő könyvek számbavételére. Érdemesnek tartanám a birtokukban lévő, ilyen tárgyú anyag részletes összevetését a specialisták által kialakított eszmerendszer elemeivel. Eddigi kutatásaim során Eckard Strohm *arolo* gyógymódjának hatását tudtam felfedezni a házaspár gyógyítási technikájában. A RAI néven elhíresült mozgalom a *reiki* dimenzióit bővítette ki, a gyógyítás feladatát azokra „a kiválasztottakra” ruházva, akik a transzcendens szférával szorosabb kapcsolatot tudnak kiépíteni.⁷ Bár Strohm munkáinak ismeretét a specialista hitelét megóvó stratégia nem engedi egyértelművé tenni, a szerző két alpművének számító kötet⁸ megtalálható a házaspár könyvespolcán.

A televízió mint információforrás viszont felszínre került az interjú során, méghozzá Gy. és I. kezdeményezésére.

„Szoktál nézni tévét? Na, most abba’ vannak ugyanezek az elmagyarázatok, hogy vannak akik holtakkal beszélnek, vannak szellemlátók, vannak, akik úgy születtek a Földre vissza, tehát meghalt és visszaküldik. Ugyanúgy megvan ez a Földön is.” [Gy.]

I. a kezelés helyszínét, az előszobát számára kedves idézetekkel díszíti. Ezek közül többet a televízióból halott, és lejegyzésre, sőt továbbadásra érdemesnek ítél.

A kezelés az energia átadásával történik. A specialista házaspár önmagát „közvetítőként” definiálja, akik a Teremtő Atya kozmikus, vagyis mindenhol jelen lévő energiáját adják át a pácienseknek. Az isteni energia fogalma adja az alapját a különböző ezoterikus gyógyítók,⁹ szellemgyógyászok gyógyítási gyakorlatának.¹⁰ A *reiki* lényege éppen az „isteni eredetű gyógyító energia, s a vele való kezelés érintésen alapuló energiaáramoltatást jelent”.¹¹ A gyógyító házaspár kezeléseinek jellege szorosán párhuzamba állítható a szellemgyógyászat kategóriájába sorolható *reikivel*, ám annak bonyolult rituáléját nem követik ezek a gyógyítási alkalmak, és arról sincsen tudomásom, hogy I. vagy Gy. valaha is részt vett volna *reikitanfolyamon* és beavatáson. A házaspár identitását alapvetően meghatározza, hogy a férj táltosként, a feleség pedig sámánként tartja önmagát számon.¹²

³ Férfi, született 1951-ben, a Fejér megyei Székesfehérváron. Kutatásommal a lehető legkisebb mértékben szeretném a gyógyító házaspár életvilágát befolyásolni, ezért a feleség nevét I., férjének nevét Gy. betűvel, működésük helyszínét pedig Cs. rövidítéssel jelölöm. Minden további személynevet monogrammal közlök.

⁴ Nő, született 1953-ban, a Hajdú-Bihar megyei Földesen.

⁵ Az elkészült interjúk anyaga aránytalanságot mutat, mert a gyógyítói gyakorlatnak a kívülről felé irányuló reprezentációjában a férjnek, Gy.-nek nagyobb súlya van. A gyógyítói tevékenység narratív reprezentációi főként Gy.-től származnak. Ennek ellenére úgy gondolom, a kutatás eredményeit a házaspár gyógyítói gyakorlatának egészére lehet vonatkoztatni, mivel a kezeléseket mindketten ugyanazon mintára és ugyanazon háttértudás birtokában végzik.

⁶ Keszeg V. 2013. 314.

⁷ Kis-Halas J. 2008. 245.

⁸ Strohm, E. 1997; Strohm, E. 2000.

⁹ Kis-Halas J. 2008. 253.

¹⁰ Lengyel Á. 2010. 624.

¹¹ Kis-Halas J. 2007. 402.

¹² A „magyar ősvallás” elemeinek a férj, Gy. eszmerendszerében való megjelenését az egyetemi dolgozatokat kiadó, *Vetésforgó I. Egyetemi dolgozatok az ELTE BTK Néprajzi Tudományos Diákköréből* című kötetben részletesen közöltem.

A kezelés alatt a páciens keze és lába „nem lehet keresztbe”, mert akkor nem „veszi” a pozitív energiát. A specialista leggyakrabban ülve gyógyít, maga elé ülteti a páciens, és rátéve a kezét testének különböző pontjaira, átadja az energiát. Ezt az eljárást mind I., mind Gy. gyakorolja. A gyógyulni vágyók kérhetnek masszírozást is, bár ritkábban teszik. Ez a módszer is az energia közvetítésén alapul, ám ezt kizárólag Gy. szokta végezni.

A kezelés leírására – kisebb átalakításokkal – érdemes alkalmazni a Hoppál Mihály által a hiedelemszövegekre felállított kategóriarendszert.¹³ Ennek alapján, a kezelés tárgyi elemeinek (*objektéma*) rögzítése mellett, a nem tárgyi elemek (*gesztéma*, *textéma*, *loréma*) körébe tartozó, a gyógyítási alkalmakon elhangzó szövegek kérdésére is figyelmet kell fordítanunk. A kezeléshez kapcsolódó szövegek vizsgálatakor is az elhallgatás stratégiájával kell szembenéznünk: a transzcendens szféra és a specialista kommunikációja titokban marad a páciens előtt.

„Az egy dolog, hogy én mit mondok! Én mindig imádkozok az Atyához! Úgy, hogy te nem hallod. Mindig megfogalmazom, a saját szavam szerint.” [Gy.]

A házaspár a kezeléseket után a pácienseknek két szöveget tanít meg, amelyekkel „védelmet” tudnak kérni saját maguk számára. Ez a két „kvázi-ima”, illetve „kvázi-ráolvasás” funkcióban használt szöveg bővelkedik a modern ezoterizmus fogalmaiban:

„Kérem a kozmikus energiát, a védőhengert, védelem és töltődés céljából, önmagam, és mások gyógyítására. Köszönöm, köszönöm, köszönöm!”
 „Ami rosszat ma rám küldenek, az mind menjen oda vissza, ahonnan jött, mert a rosszra nincs szükségem, csak a jóra. Köszönöm, köszönöm, köszönöm!”

A továbbiakban célom, hogy tisztázzam ezeknek a fogalmaknak az eredetét, illetve további példákat találjak előfordulásukra és használatukra a modern ezoterikus, okkultista irányzatokban. Lengyel Ágnes hasonló „imát” közöl a hazai, Ifj. Cs. V. által alapított szellemsebészeti szövegrepertoárjából.¹⁴

Egy-egy páciens általában egy vagy két hétig jár a gyógyító házaspárhoz kezelésre. A kezelés időtartamáról a házaspár dönt a transzcendens szféra kinyilatkoztatása alapján:

„Hát úgy van, hogy egy hét, tehát, egy vagy két hét, amit az égiek mondanak.” [Gy.]

A specialista házaspárhoz fordulók egy különleges csoportját alkotják a „bábások”, más néven „babaprojektesek”.¹⁵ A gyermekáldásra váró párok kezelésére a házaspár külön terápiát alakított ki. A pár mindkét tagjának részt kell vennie a

gyógyítási folyamatban, amely esetükben két hétig tart. A kezelés két hete alatt a gyógyító házaspár szigorúan tiltja számukra a szexuális együttlétet. A gyógyítás eszköze ez esetben is a kézrátétellel való energiaátadás. I. elmondása alapján eddig 68 gyermek született az ő közbenjárásuknak köszönhetően.

A távgyógyítás módszerét a házaspár mindkét tagja alkalmazza. A gyógyító nevének kimondása vagy személyére gondolás, vagy akár egy telefonhívás is segítséget nyújt a távolban lévő páciens számára. A jelenséget az energiaáramlással, a szellemtest meghívásával és kezelésével magyarázzák. Hasonló módszerre és elméleti háttérre hívja fel a figyelmet Lengyel Ágnes a szellemsebészet irányzatának hazai követői kapcsán.¹⁶

„Figyelj, én szoktam úgy, hogy kezed, lábad ne legyen keresztbe; gondolj rám! Ott, leszek, segíték! Minden fájdalmad csökken vagy megszűnik.” [Gy.]

A fénykép útján történő kezelés összetett problémakör, mivel kapcsolatokat tart fenn mind a néphittel, a népi gyógyászával, mind a modern ezoterikus irányzatokkal, tehát egyszerre mondható történeti gyökerű és modern jelenségnek. Történeti gyökerű annyiban, hogy mint gyógyítási technika teljes mértékben egy már meglévő, a népi gyógyászatban alkalmazott eljárásra épül, miszerint a specialistaéhoz elég csak a beteg egy ruhadarabját eljuttatni.¹⁷ A jelenség vallásos környezetben, kegyhelyeken is ismert.¹⁸ A fényképen ugyanúgy rajta van a beteg „lenyomata”, mint egy ruhadarabon, tehát nyugodtan értelmezhető egy kontinuum igényre adott modern válaszként.¹⁹ Ezoterikus jellegét kölcsönöz másfelől a módszer háttérének az energiaáramlással, a szellemtest meghívásával és kezelésével történő magyarázata. Erre adnak szemléletes példát Gy. következő narratívái:

„Vót olyan esetem, érted, hogy Ausztráliából hazahoztak egy nőt, aki rákos volt, fővítették Pestre, azt’ azt mondta neki a természetgyógyász, »ha egymillió dollárt utalsz a számlámra, azt mondta a segítőm, akkor meg tudlak gyógyítani.« [...] Én meg azt kértem, hogy kügyön fényképet minnél hamarabb. Egy állókép, amin se keze, se lába nincs keresztbe. Hát egy ülőkép, így. És meggyógyult.”

„Látod, azt is, hogy csinálom, úgy, hogy ugye vót itt nálam, a gyerekek az arcát be tudom hívni, tehát a szellemtestet meghívom, nekiállok kezelni, érte, küldöm rá az energiát, és hűtőenergiát küldök rá, menet közben húzom lefele a lázát. Minden testen van egy lázmérő, egy vércukormérő, meg egy vérnyomásmérő, mer’ azt valaki nem látta, nem tudja beállítani, nem tudja helyrehozni.”

Lásd: Eitler Á. 2014. 112–114.

¹³ Hoppál M. 1970. 259–286.

¹⁴ Lengyel Á. 2010. 635.

¹⁵ Az idézőjelbe tett kifejezések a házaspár saját alkotási terminusai.

¹⁶ Lengyel Á. 2010. 633–634.

¹⁷ Adatokat idéz Limbacher G. 1995. 811.

¹⁸ Limbacher G. 2010. 466–470.

¹⁹ Európai párhuzamait idézi Limbacher G. 1995. 811.

A gyógyulás eredményessége a házaspár szerint a közbenjáró, vagyis a specialista hitén múlik, a páciensek erkölcsi és mentális állapota, a transzcendens szférához való viszonya nem befolyásolja a folyamatot.²⁰

I. szerint nem szólítják fel a pácienseket a kezelések honorálására, esetenként élelmiszert, egyéb ajándékot viszont elfogadnak. I. narratíváiban a pénzbeli juttatás elutasítása lényeges identitásformáló elem, amellyel elválasztja tevékenységüket a pénzbeli honorálást megkövetelő egyéb gyógyítók és természetgyógyászok gyakorlatától:

„Nem kérünk semmit, csak azt, hogy köszönje meg! De van olyan, aki még azt se teszi. Mondják a falusiak, hogy hát igen, már rég kacsalábon forgó kastélyotoknak kéne lenni.” [I.]

A specialista házaspár tudásának elemei esetenként különböző kulturális környezetből, különböző eszmerendszerekből származnak. A narratívákból feltáruló tudás jellege, annak összetettségét illetően rokonítható a Mund Katalin által jellemzett *New Age* irányzatokkal, hiszen nagymértékben összemosódnak benne az egyes hitrendszerek és eszmerendszerek határai.²¹ A gyógyító „saját vallást” kialakító egyéni viselkedése is a *New Age* mozgalmak irányába mutat.

„Ebben a típusú vallásosságban voltaképpen az individualitás játszik domináns szerepet, itt az egyén szükségleteinek, igényeinek megfelelően válogatja össze hitét a »vallási piac« számos eleméből.”²²

A *New Age* irányzatokkal mutatott egyezések ellenére a specialista házaspár tudásanyaga nem értelmezhető kizárólag ezen a paradigmán belül, hiszen attól számos ponton el is tér. Nem ateista és vallástalan háttérű, mint ahogy azt Mund Katalin a *New Age* egyik alapvető vonásának tartja,²³ hanem sok esetben a kereszténység tételes vagy átformált tanaira épül. Sokkal inkább értelmezhető annak a jelenségnek a keretein belül, amelyet Kis-Halas Judit egy dél-baranyai szent gyógyító tevékenységének leírásakor figyelt meg:

„A mágikus tevékenységi köröknek e különös vegyülete alapján ez a szent gyógyító egyike azon új típusú mágikus specialistáknak, akik többféle mágikus tradíció összeolvasztásával igyekeznek a jelenlegi falusi-városi környezet újfajta igényeit kielégíteni.”²⁴

Ebben a perspektívában a házaspár által használt különböző eredetű módszerek az aktuális társadalmi igényekre adott hiteles válaszokként értelmezendők. Olyan

szinkretikus hiedelemkörről van tehát szó, amelynek elemeit a gyógyító házaspár maga válogatja össze, formálja át önmaga és a páciensek ízlése szerint. A házaspár tudásának rétegei között ez idáig keresztény hagyományok, egyes néphitelemek, a feltételezett „magyar ősvallás” rekonstrukciók, illetve az okkultizmus, a modern ezotéria és a *New Age* bizonyos irányzatainak jelenlétét sikerült felfedeznem.²⁵

A VENDÉGKÖNYV ELEMZÉSI LEHETŐSÉGEI

MŰFAJAI KAPCSOLATOK

A vendégkönyv már első látogatásom alkalmával felkeltette figyelmemet. Fényképes dokumentációra is lehetőségem volt, így megnyílt előttem a bejegyzések részletes elemzésének lehetősége. A hazai kutatásban Frauhammer Krisztina végzett úttörő munkát a vallásos környezet, a kegyhelyek vendégkönyveinek vizsgálatában. A jelenben működő gyógyító egyéniségek tevékenységéhez fűződő vendégkönyvek kutatásához Bajkó Árpád kezdett hozzá, egy csíkszentdomokosi bioenergiás természetgyógyász gyakorlatának vizsgálata során.²⁶ Kezdeményezését egyelőre nem követte következetes módszertannal elvégzett elemzések sora. Ebből kifolyólag munkám kísérleti jellegű, amellyel a gyógyító specialisták vendégkönyveinek kutatási távlataira szeretném felhívni a figyelmet.

A gyógyító házaspár vendégkönyve vizsgálatakor figyelembe kell vennünk a vendégkönyv műfajának sokrétű előzményeit és műfaji kapcsolatait ahhoz, hogy a konkrét szövegegyüttes sajátosságait elemezni és értékelni tudjuk.

Frauhammer Krisztina kegyhelyek vendégkönyveinek kutatásakor hívta fel a figyelmet Sabine Wienker-Piepho nyomán a mirákulumgyűjteményekre mint lehetséges műfaji előzményre.²⁷ A mirákulumfeljegyzések középpontjában a „szentek vagy Mária közbenjárásának tulajdonított ún. imameghallgatások, különböző bajokból természetfeletti segítség révén történt csodás megmenekülések (*miracula*)”²⁸ állnak. Az általam elemzett vendégkönyv szövegeinek jelentős hányadát adják az olyan bejegyzések, amelyek váratlan/megmagyarázhatatlan gyógyulásról/csodáról adnak számot.²⁹ A csoda hírül adásának szándéka³⁰ hozza kapcsolatba a mirákulumfeljegyzésekkel ezeket a „modern csodaelbeszéléseket”.³¹

²⁵ A férj tudásrétegeinek részletes bemutatását az egyetemi dolgozatokat kiadó *Vetésforgó I. Egyetemi dolgozatok az ELTE BTK Néprajzi Tudományos Diaköréből* című kötetben közöltem. Eitler Á. 2014. 109–121.

²⁶ Bajkó Á. 2005. 135.

²⁷ Frauhammer K. 1999b. 74., Frauhammer K. 2004. 116., Frauhammer K. 2009. 28–31. A szerző doktori disszertációja megjelent: Frauhammer K. 2012. Dolgozatomban a kéziratok doktori disszertációt hivatkozom.

²⁸ Tüskés G. 1985. 90.

²⁹ A vendégkönyv 185 szövege közül 66 szövegben volt megtalálható a krízishelyzet bemutatásának és a gyógyulás/csoda motívumának szövegszerű társulása.

³⁰ Tüskés G. 1985. 97.

³¹ A kapcsolat főleg a szerkezeti elemzés esetében lehet jelentős, ennek bemutatását lásd a továbbiakban. Érvényesek ugyanakkor esetünkben is azok a megállapítások, amelyeket Frauhammer Krisztina tett a kegyhelyek vendégkönyveinek és a mirákulumfeljegyzések különbségéről. A szerző legfontosabb, elválasztó különbségnek azt tekinti, hogy a mirákulumtörténetek lejegyzése legtöbbször írástudó közvetítő útján történt, tehát számolniuk kell a lejegyző személyalkító, szűrő munkájával is, míg a vendégkönyvek esetében a szövegek „első kézből valók”, „cenzúrázatlanok”. Frauhammer K. 2009. 30.

²⁰ Ezzel ellentétes nézőpontot képvisel a szellemsebészet magyarországi meghonosítója, Ifj. Cs. V. Lengyel Á. 2010. 634.

²¹ Mund K. 2004. 153.

²² Mund K. 2004. 153.

²³ Mund K. 2004. 154.

²⁴ Kis-Halas J. 2004. 284.

A profán és szakrális környezetben előforduló vendégkönyvek közös értelmezési kereteit Barna Gábor állította fel oly módon, hogy a vendégkönyvbe való bejegyzést ritualizált viselkedésmódként értelmezte.³² Barna Gábor olvasatában mind a profán, mind a szakrális környezet vendégkönyvei egyenrangúként, tartalmilag hasonlóként egymás mellé kerülhetnek, hiszen egyaránt „a köszönet és hála kifejezésének rutinszerű mindennapi módjával szemben álló, azt sajátos módon kifejezésre juttató ritualizált viselkedésformák” szövegi megjelenései.³³ A profán és szakrális környezetben használt vendégkönyvek között Frauhammer Krisztina határképzőnek a kommunikációs viszony jellegét tartja. A profán környezetben használt könyvek esetében a bejegyzők nem várnak választ üzenetükre, így a kommunikáció egyoldalú marad, míg a templomi és egyéb szakrális környezetben bejegyzőik választ várnak a transzcendens szférától.³⁴ A gyógyító házaspár vendégkönyvét ebben a megközelítésben átmeneti jellegűnek kell tartanom, hiszen a szövegek nem közvetlenül a transzcendens szférát szólítják meg, viszont tárgyük nem határolható el teljes mértékben attól. A bejegyzések a szakrális szféra által támogatott személyeket szólítják meg, gyakran mediatori szerepbe helyezve I.-t és Gy.-t. A szövegek szerzői nem várnak választ üzenetükre, hiszen – csakúgy, mint a mirákulumfeljegyzések esetében – a bejegyzésre a csoda/gyógyulás megtörténte után kerül sor.³⁵ Nem idegen a szövegektől ugyanakkor a vallásos áhítat megnyilatkozása sem:

„Köszönöm I. és Gy., hogy közvetítették nekem ezt a csodálatos energiát!”
 „Külön szeretnék megköszönni az energia közvetítését, amivel gyógyítók bennünket!”
 „Áldott legyen a Jó Isten aki erre Nektek tehetséget adott, De áldja meg a szíveteket³⁶ is, aki minket gyógyított és befogadott.”

A vendégkönyv bejegyzéseinek vizsgálatokor nagymértékben támaszkodtam Frauhammer Krisztina kegyhelyek vendégkönyvein elvégzett elemzésére és annak eredményeire, az általa kialakított szempontrendszerre.³⁷ A szakrális környezetben használatos vendégkönyvek vizsgálati módszereit Barna Gábor fentebb említett, ritualizált viselkedésformákról alkotott gondolatmenete³⁸ mentén alkalmaztam, további viszonyítási pontként szolgált Bajkó Árpád munkája.³⁹

A házaspár 2001. augusztus 17. óta vezet vendégkönyvet, amelybe a hozzájuk fordulóknak jegyzik be gyógyulási, illetve csodaélményeiket, látogatásuk emlékét, köszönetüket, hálájukat. Az utolsó beírás 2014. augusztus 8-ról való, tehát a vendégkönyv tizenhárom év sikeres gyógyulási eseteit tárja elénk, mintegy 185 szövegben.

³² Barna G. 2000. 29–30.

³³ Barna G. 2000. 31.

³⁴ Frauhammer K. 2009. 16.

³⁵ Tüskés G. 1985. 90.

³⁶ A vendégkönyv szövegeinek közlésekor az átirás során a helyesírás hibáit nem javítom ki, a szövegeket betűhíven közlöm.

³⁷ Frauhammer K. 1999a, Frauhammer K. 1999b, Frauhammer K. 2004, Frauhammer K. 2009, Frauhammer K. 2010.

³⁸ Barna G. 2000. 29–41.

³⁹ Bajkó Á. 2005. 134–141.

A keményítáblás kötés belső oldala a gyógyító házaspár feljegyzéseit tartalmazza: fontos telefonszámokat, címeket, gyógyszerhasználati utasítást, idézeteket, egy imát, recepteket, illetve az unokák születésének és kereszteselésének időpontját. Úgy tűnik tehát, hogy a könyv a házaspár számára fontos információk tárolására is szolgál.

Bajkó Árpád egy csíkszentdomokosi bioenergiás természetgyógyász tevékenységének bemutatásakor elemzett hasonló vendégkönyvet abból a szempontból, hogy a páciensek írásos élménybeszámolóit hogyan járulnak hozzá a gyógyítói tevékenység legitimálásához.⁴⁰ A sikeres gyógyulások reprezentatív gyűjteménye kézzel fogható igazolásként működik. Ez a bizonyíték, reprezentációs jelleg engedi meg, hogy a mirákulumfeljegyzésekkel való kapcsolatot kiemeljük. A házaspár a vendégkönyvet minden páciensnek megmutatja, illetve ösztönözi őket a kezeléseik alkalmával a beírásra. A férfi már ottlétem első órájában megmutatta nekem is a vendégkönyvet, felhívta figyelmemet az általa legérdekesebbnek tartott bejegyzésekre.

Vizsgálódásaim eredményét a továbbiakban két részletben mutatom be. Előbb számot adok a bejegyzői kört adatszerűen jellemző információkról, melyek útján a gyógyító specialista házaspárhoz fordulás jelenségéhez juthatunk közelebb. Utóbb pedig bemutatom a szövegek elemzése során feltáruló, a páciensi kör mentalitására utaló sajátosságokat.

A VENDÉGKÖNYV SZÖVEGEINEK KVANTITATÍV TANULMÁNYOZÁSA

A bejegyzések intenzitásának vizsgálata⁴¹ esetünkben nem visz közelebb a gyógyítóhoz fordulás okainak megértéséhez, viszont felveti a vendégkönyv reprezentatív voltának kérdését. Következtetéseim alapján a specialista házaspárt évente nagyjából 160–200 páciens keresheti fel.⁴² Ehhez képest, ha a bejegyzések számát éves bontásban nézzük, a következő eredményt kapjuk.⁴³

1. táblázat. A bejegyzések intenzitása

Év	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bejegyzések száma	12	17	9	12	15	15	6	11	17
Év	2010	2011	2012	2013	(2014) ⁴⁴	X ⁴⁵			
Bejegyzések száma	10	2	4	11	(4)	34			

⁴⁰ Bajkó Á. 2005. 135.

⁴¹ A kegyhelyek vendégkönyveinek anyagán eredményesen elvégezte Frauhammer Krisztina. Frauhammer K. 1999a. 28–33., Frauhammer K. 2009. 72–74.

⁴² Becslésem a gyógyítónál eltöltött két nap, illetve az interjúk anyagán alapszik. A házaspárt naponta általában 4–5 páciens keresi fel. A kezeléseik időtartama a gyógyítók megítélésétől függően egy vagy két hét, a páciensek hétfőtől péntekig, a hét öt napján keresik fel a specialista házaspárt. Az öt-, illetve tíznapos kezeléseik esetén számolt eredményeknek átlagát számítottam, így jutottam el a 160–200 páciens/év becslést értékhez.

⁴³ 1. táblázat.

⁴⁴ Zárójelben jelölöm, mivel a 2014-es évek csak augusztusig tudtam figyelemmel követni, ezt az adatot számításaimból éppen ezért kihagytam.

⁴⁵ Keltezés nélküli bejegyzések, ezeket kihagytam számításaimból.

Az adatsorból kiderül, hogy évente átlagosan 11 keltezett bejegyzés került a vendégkönyv lapjaira. Ezt összevetve a kezelésem résztvevők évenkénti számával, megkapjuk, hogy évente átlagosan a páciensek 5-7%-a ír be a vendégkönyvbe. Forrásunk adatai tehát nem reprezentatívak a páciensi kör egészére nézve. A bejegyzők a gyógyítót felkeresők közül váltak ki azzal a szándékkal, hogy gyógyulásukról tanúságot tegyenek, arról bizonyítékkal szolgáljanak. Ez a szűk kör, a házaspár által kezelték 5-7%-a a házaspár tanúságtevői, megnyilvánulásaikkal éppen ezért mindenképpen foglalkoznunk kell. A továbbiakban megnevezésükre a „tanúságtevők” kifejezést használom.

A tanúságtevők szándékához a szövegek szerzőségének kérdésén keresztül juthatunk közelebb. A bejegyzők identitásának vizsgálatához Frauhammer Krisztina szempontrendszerét használtam fel,⁴⁶ kiegészítve az „elérhetőséggel hitelesített” szemponttal,⁴⁷ mivel véleményem szerint ez a személyazonosság válásának egy magasabb szintje.

2. táblázat. A bejegyzők identitása

Bejegyzők identitása	Anonim	Anonimizált	Névvel ellátott	Elérhetőséggel hitelesített
Számadat	7	61	107	10
Százalékos arány	4%	33%	58%	5%

A bejegyzők túlnyomó többsége család- és keresztnévvel vállalta személyazonosságát. Azoknak a bejegyzőknek a száma, akik a hitelesítés legteljesebb formáját, az elérhetőséggel, konkrét adatokkal való hitelesítést választották, nem mondható jelentősnek, de mégis többen vannak, mint akik a teljes anonimitás mellett döntöttek.⁴⁸ A szövegek szerzői tehát a szövegesen reprezentált eseményeket hitelesíteni akarják, céljuk a tanúságtétel, a gyógyítói tevékenység legitimálása.

A nemek arányának kérdésében minden olyan aláírást adatnak számítottam, amelyből kiderül az aláíró neme. Ezek alapján 80 férfi és 117 nő aláírótl különböztethetünk el teljes biztonsággal. Ezen aláírások száma természetesen nem azonos a bejegyzők számával, hiszen egy-egy bejegyzéshez olykor több aláírás is kapcsolódik. Az aláírásokat illetően a nők többsége nem mondható

markánsnak és kirívónak, tehát nem mondható egyik nem sajátos viselkedésformájának sem.

A tanúságtevők életkorára vonatkozóan még kevesebbet mondhatunk. A bejegyzések tartalma az egyedüli fogódzónk a kérdést illetően.⁴⁹ A tartalom alapján teljes biztossággal két gyermeket és egy idős férfit emelhetünk ki. Társadalmi hovatartozásuk⁵⁰ vizsgálatakor is az adatok szegénységével kell szembenéznünk. Összesen 8 esetben találkoztunk valamilyen foglalkozás, vagy társadalmi helyzet említésével.⁵¹ A kisszámú, rendkívül heterogén adatból viszont megállapítható, hogy a vendégkönyvbe való bejegyzés mint viselkedésforma nem köthető társadalmi, foglalkozási, műveltségi, de még vagyoni csoporthoz sem.

A tanúságtevők származási helyének vizsgálata nyomán nem rajzolódik ki előttünk a gyógyítói tevékenység valós vonzáskörzete. Sokkal inkább használható esetünkben arra, hogy meghatározzuk azt a területet, ahonnan a specialista házaspár legodaadóbb páciensei érkeznek. Választ kaphatunk továbbá arra a kérdésre, hogy befolyásolja-e a földrajzi távolság ennek a páciensi „magnak” a kialakulását. A bejegyzések 61%-a – azaz szám szerint 114 – nem tartalmaz semmiféle lokalizálást. A maradék 71 bejegyzés összesen 37 települést említ. A 71 bejegyzésből 42, tehát majdnem az adatok 2/3-a a gyógyító házaspár lakhelyének 25 km-es körzetén belül fekvő települést jelöl meg. Ezek közül kiemelkedik 24 említéssel Székesfehérvár, a megyeszékhely. Jóval kevesebbszer szerepel Tatabánya, Mór, Csákvár, Szápár és Aba. Az adatok további 1/3-a az ország különböző távolabbi pontjait vagy külföldi településeket⁵² jelöl meg. Rendszeresség ezekben az adatokban nem mutatható ki. Mindezek tükrében megállapíthatjuk, hogy a gyógyító házaspárral legelevenebben kapcsolatot tartó, kezeléseikre rendszeresen visszajáró, tevékenységüket írásos formában igazoló páciensek csoportja meglehetősen kis földrajzi távolságból érkezik. Ez a távolság még lehetőséget ad a rendszeres, személyes kapcsolattartásra.

A vendégkönyv lapjain meglevenedő, a specialista házaspár által kezelt betegségek közt az egészségügyi gondok szinte minden válfajára találunk példát, magas számarányukkal kiemelkednek a mozgásszervi betegségek.⁵³ Az adatok természetesen nem vonatkozathatók a páciensi kör egészére, azt viszont tükrözhetik, hogy melyek azok a betegségek, problémák, amelyeket a tanúságtevők a gyógyító házaspár kezeléseinek útján megoldhatónak látott.

⁴⁶ Anonim bejegyzések: nincs információ, vagy az nem beazonosítható a bejegyző kiletétét illetően. Az „anonimizált bejegyzések” (Hardy Kromer fogalma), ahol monogram, álnév, csoportos bejegyzés pl. XY család jelenik meg. A névvel ellátott bejegyzés keresztnévvel, családnévvel vagy teljes névvel aláírt írás, olvashatóan, vagy olvashatatlanul. Frauhammer K. 2009. 75–77. Elemzésemben a csak keresztnévvel vagy csak családnévvel aláíró bejegyzőket anonimizált bejegyzőknek számítottam.

⁴⁷ Ez a gyakorlatban a telefonszámot vagy a lakcímet, esetleg mind a kettőt jelentette a bejegyző neve mellett.

⁴⁸ A szövegek szerzősége összetett problémát jelentett az elemzés során. Az aláírások rendszertelensége miatt – gyakran egy szöveghez több aláírás is tartozik – a szerzőség kérdése nem eldönthető, a szövegek száma nem egyezik meg az aláírások számával. Minden olyan szöveget, amelyet hitelesített akár egyetlen család- és keresztnévvel is feltüntetett aláírás, a névvel ellátott kategóriába soroltam, hiába szerepelt mellette egy vagy több anonim vagy anonimizált jellegű aláírás.

⁴⁹ Frauhammer K. 1999a. 34., Frauhammer K. 1999b. 78., Frauhammer K. 2004. 119., Frauhammer K. 2009. 78–79.

⁵⁰ Frauhammer Krisztina fogalma. Frauhammer K. 2009. 80.

⁵¹ Ezek a következők: „tanárnő”, „plébános SVD”, orvos, „nemzetőr ezredes”, „gyermekpsychiáter”, diák, postás, „kovácsmester, népi iparművész”.

⁵² Az országhatáron kívülre vonatkozó adatok a következők: Révkomárom, Erdély, Chernex, Svájc (2 előfordulás), Gavarno, Olaszország, Ausztrália, Arizona, USA.

⁵³ A 185 bejegyzés összesen 138 betegségre utaló adatot tartalmaz. Mozgásszervi betegségek: 30%; „betegség”, fájdalom: 12%; pszichés betegség: 12%; belgyógyászati betegség: 9%; heveny betegség: 7%; daganatos betegség: 7%; meddőség: 4%; idegrendszeri betegség: 4%; baleset, műtét utáni rehabilitáció: 4%; bőrbetegség: 4%; időskori megbetegedés: 2%; egyéb: 5%.

A SZÖVEGEK STÍLUSA

A vendégkönyv szövegeit a közvetlenség és a spontán megfogalmazás jellemzi.⁵⁴ A közvetlen hangvétel a páciensek és a házaspár személyes ismeretségén alapul. A szövegek annak ellenére, hogy a leendő páciensek számára legitimálják a gyógyítói tevékenységet, több esetben kizárják az olvasót a bejegyzés teljes körű megértéséből. Utalásaikat az ilyen esetekben csak a „közös titkot” ismerő házaspár és a bejegyző páciens értheti meg:

„Nincs rá szó amivel meg tudnánk köszönni. Azt a nagy csodát amit tőletek kaptunk Napról napra egyre több örömünk van benne.”

„Ismét a ti »Mencsváratokba« menekültem. A titkunkat csak ti tudjátok először. Remélem nemsokára mindenki tudhatja.”

„Köszönjük a gyógyítást, nagyon reméljük, hogy amiért jöttünk Hozzátok az valóra válik.”

A közvetlenséget, személyességet a megszólítások stílusa is alátámasztja.⁵⁵ Bizalmas viszonyt sejtet a címzett és a bejegyző között:

„Barátaim!”,
 „Drága I. és Gy.!”
 „Kedves Bátyám, Nővérem!”,
 „Kedveseim!”⁵⁶
 „Kedves Gyógyítóink!”,
 „Kedves Barátaim!”,
 „Két csodálatos embernek szeretettel!”

Helyénvalónak tartom átemelni Frauhammer Krisztinának a kegyhelyek vendégkönyveinek stílusára vonatkozó megállapításait.

„Mindenki nyelvi kifejezőképességeinek megfelelően nyilatkozhat meg. Így akadnak tömör, visszafogott, egészen klisészerű megnyilvánulások és hosszú, szabad gondolatfolyamok is. Mondatszerkesztésükben, szóhasználatukban is ez a kötetlenség jelenik meg, és ezeknek az elemeknek az együttes hatásaként stílusukban a hétköznapi beszédhez nagyon közel álló szövegek keletkeznek.”⁵⁷

A spontán hangvétel mellett a szövegek jelentős hányada magába olvasztja a vallásos beszéd formalizált beszédaktusainak⁵⁸ stílusát is. A vallásos beszéd-

mód leggyakrabban a hálaadás, a köszönetnyilvánítás kifejezési módjai között jelenik meg:

„Mennyei ÉDESANYÁMNÁL közbenjáróm Kaszap István vezesse gyógyítani akarástokat.”

„Hálás vagyok a Teremtőnek, hogy találkoztam velük.”

„A Jóisten megvéd és megóv még sokáig benneteket nekünk.”

„Kérem a Teremtő Atyát, hogy adjon nektek egész életetekben szeretetteljes békés életet.”

A spontán megfogalmazást a bejegyzők olykor megszakítják kedvelt emlékekönvi szófordulatokkal, idézetekkel. Ezekkel a készen kapott, megformált szövegrészekkel a bejegyzők saját nyelvi, gondolati és fogalmazási nehézségeiket is át tudják hidalni.⁵⁹

„Szabadon bűn és erény közöt. Választani milyen nagy eszme/ S tudni mégis, hogy felettünk pajzsul áll Isten kegyelme”,

„Ha porba irunk valamit azt elfuja a szél/ Ha szívünkbe írjuk az örökké él/ Én a szívembe véstem egy szót és két nevet/ »A szó- szeretlek a név a Tiétek«”,

„»Nem az a dicsőség, hogy soha/ nem bukunk el hanem az,/ hogy mindannyiszor fölkelünk.« /Ludwig von Beethoven/ Ez a beethoveni mondás jut eszembe valahányszor, amikor mi gyógyulni vágyók belépünk a házatokba. Isten Áldjon Benneteket!”

A SZÖVEGEK KOMMUNIKÁCIÓS VISZONYAI

A szövegek kommunikációs viszonyainak vizsgálatát a megszólítások számba vételével kell kezdenünk. 116 bejegyzés, azaz a szövegek 63%-a megszólítással kezdődik. Három bejegyzés⁶⁰ kivételével ezek a gyógyító házaspárt szólítják meg. A 69 megszólítás nélkül íródott bejegyzés az összes bejegyzés 37%-a, belső nyelvtani viszonyai alapján vagy szintén a házaspárhoz szól, vagy csupán az átélt események egyes szám első személyű előadása. A megszólítással lejegyzett szövegekben erősebb a köszönetnyilvánítás és a hála kifejezésének szándéka, míg a megszólítás nélkül íródott bejegyzésekben a tanúságtétel, az igazolásképpen a hangsúlyosabb.

A vendégkönyv szövegei között találunk olyanokat is, amelyek a vendégkönyv mindenki olvasóit szólítják meg. Ezek a bejegyzések az egykori és leendő páciensek közötti, szövegek útján létrejövő interakciót, a páciensek virtuális közösségének tagjai közötti kommunikációt példázzák. Céljuk a tanúságtétel, a gyógyítói tevékenység igazolása az olvasók előtt:

⁵⁴ A kegyhelyek vendégkönyveire vonatkozóan Frauhammer K. 2009. 136.

⁵⁵ A kegyhelyek vendégkönyveire vonatkozóan Frauhammer K. 2009. 136.

⁵⁶ Aláhúzás a bejegyzőtől.

⁵⁷ Frauhammer K. 2009. 137.

⁵⁸ Frauhammer K. 2009. 137.

⁵⁹ Frauhammer K. 2009. 137.

⁶⁰ E három bejegyzés a vendégkönyv mindenki olvasóit szólítja meg.

„U.i: Kedves idetérő beteg emberek! Tiszteljétek I.-t, Gy.-t azért az önzetlen szeretetér és általuk adott egészségért.”
 „Ezennel jegyzem, és közvetítem azoknak, akik ezt olvassák, hogy ezalatt a fél év alatt, amíg I.-t és Gy.-t látogattam, borzasztóan sokat segítettek az életemben.”
 „Drága Barátom aki ezt a vendégkönyvet olvasod. [...] mióta Gy. és I. kezel azóta sokkal jobban érzem magam kívánom hogy te is érd el ezt az érzést amit én!”
 „Tisztelt Látogatók! Sokat köszönhetek Gy.-nak, visszatérő vendég vagyok és leszek. Szeretetre méltó emberek, és nagyon fontos hogy ők csak adni tudnak! Kérlek ezt értékeljétek és fogadjátok tőlük!”

Az emlékkönyv bejegyzései egymással is kommunikációs viszonyban állhatnak. Az emlékkönyvekben létrejövő szövegköziségre, intertextuális dinamikára Barna Gábor nyomán István Anikó hívta fel a figyelmet a futásfalvi Sarlós Boldogasszony-napi búcsú szövegrepertóriumának vizsgálatakor.⁶¹ A katolikus kegyhely emlékkönyvének bejegyzéseire úgy tekintett, hogy azok nemcsak a mindenkori olvasóval, hanem egymással is kommunikációs viszonyban vannak, egymástól átvesznek, egymáshoz idomulnak, megteremtve a bejegyzők virtuális közösségét.⁶² Az alábbi bejegyzés ékes bizonyítéka annak, hogy a bejegyzők olvassák egymás szövegeit, azokra reflektálnak is:

„Nem is tudom mit írjak, hisz előttem már mindenki megfogalmazta azt amit én is írni szeretnék.”

A következő, két egymás alá írt szövegből származó idézetek példák a bejegyzők mintakövetési hajlandóságára. A két bejegyzésben a köszönet kinyilvánításának nyelvi megfogalmazása olyannyira hasonló, hogy azt nyugodtan tekinthetjük átvételnek:

„Köszönet ezért, és Isten áldja e ház népét!”
 „Köszönet és Hála és Isten Áldása legyen e Ház Népére, Aprajára és Nagyára!”

VILÁGKÉP ÉS MENTALITÁS A SZÖVEGEKBEN

A szövegek vizsgálata felveti a következő kérdést: alkalmasak-e arra a szövegek, hogy a tanúságtevők mentalitására vonatkozó információval szolgáljanak? A gyógyító házaspárnak határozott, egyéninek mondható elképzelései vannak a transzcendens szférával kapcsolatban – kiderül-e a bejegyzésekből, hogy a tanúságtevők mennyire követik, egyáltalán követik-e ezeket a nézeteket? A vizsgálat-

hoz kigyűjtöttem a szövegekből a transzcendens szférára utaló kifejezéseket. A táblázatból kitűnik, hogy a kifejezések két világnézeti pólus köré rendeződnek: a keresztény lelkiség,⁶³ illetve az okkultizmus,⁶⁴ a modern ezotéria, *New Age*⁶⁵ egymással összefonódó eszmerendszerei köré.

3. táblázat. Világkép és mentalitás a szövegekben. Kereszténység

A keresztény lelkiségből fakadó kifejezések – 71 adat	
A keresztény mitológia alakjaira vonatkozó kifejezések – 64 adat	<i>Isten:</i> ⁶⁶ Jó Isten, Jóisten, jó Isten, JÓISTEN, Isten, én Istenem, Ő Istenük, ISTEN, Teremtő, teremő, Atya, Teremtő Atya, ATYA, úr, Úr, ÚR, Mindenható <i>Szűz Mária:</i> ⁶⁷ Mennyei ÉDESANYÁM, Szűzmária <i>Jézus:</i> ⁶⁸ Úr Jézus, jézusi út
Bibliai szimbólumok – 2 adat	<i>felebarát:</i> „Isten legyen veletek s áldjon meg, hogy még sok felebaráton tudjatok segíteni.” ⁶⁹ <i>talentum:</i> „Dicsőség az Úrnak és köszönet az irgalomért, a N. Gy.-nak ajándékozott talentumért, mellyel segítséget és reményt kaphat minden rászoruló!” ⁷⁰
Idézetek, jelmondatok – 5 adat	„Egy az Isten,” ⁷¹ „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?” ⁷² „Hitt remény szeretett kösse össze »szíveteket.«” ⁷³ „Áldjon meg az Isten és a Hit- Remény és Szeretet soha el ne hagyjon titeket.” ⁷⁴ „Tegyetek tanítvánnyá minden népet [...]” ⁷⁵

⁶³ 3. táblázat.

⁶⁴ Az okkultizmus fogalmát Mircea Eliade értelmezése szerint használom. Lásd Eliade, M. 2005. 62.

⁶⁵ 4. táblázat.

⁶⁶ A különböző kifejezések útján összesen 60 előfordulás.

⁶⁷ A különböző kifejezések útján összesen 2 előfordulás.

⁶⁸ A különböző kifejezések útján összesen 2 előfordulás.

⁶⁹ Utalás: Mk 12, 31. vagy Lk 10, 30–37.

⁷⁰ Utalás: Mt 25,15.

⁷¹ Unitárius jelmondat.

⁷² Utalás: Róm 8,31.

⁷³ Utalás 1Kor 13,13.

⁷⁴ Utalás 1Kor 13,13.

⁷⁵ „Menjetez tehát, tegyetek tanítványommá mind a népeket!” Mt 28,19.

⁶¹ István A. 2003.

⁶² István A. 2003. 33–37.

4. táblázat. Világkép és mentalitás a szövegben. Okkultizmus, modern ezotéria, New Age

Okkultizmus, modern ezotéria, New Age kifejezései – 44 adat	
Az energia fogalmára vonatkozó kifejezések ⁷⁶	energia, csodálatos energia, gyógyító energia, gyógyító energia, pozitív energia, energiacsap
A gyógyítás módjaira vonatkozó kifejezések ⁷⁷	gyógyító kezek, csodálatos kezek, kézrátétel, feltöltődni
Egyéb fogalmak ⁷⁸	frekvencia, gyógyító képesség, Segítők, Teremtő erő, Sors, Igazság, EGY, tiszta Tudás, EGÉSZ, FÉNY

A vendégkönyv szövegeiben a keresztény lelkiségből fakadó kifejezések, illetve az okkultizmus/modern ezotéria/New Age kifejezései 62%:38%-os arányban vannak jelen. Lehet-e ezekből az adatokból bármilyen következtetést levonni a tanúságtévők mentalitását illetően?

Véleményem szerint az eredmények csak óvatos megállapításokra adnak lehetőséget. Annyi bizonyos, hogy a tanúságtévők jelentős hányada nem zárkózik el a specialista házaspár gyógyítási technikájának alapját adó modern ezoterikus gondolkodástól. Feltehetően éppen azért váltak ezek a páciensek tanúságtévőkké, mert az okkultizmus, a modern ezotéria, a New Age eszmerendszere nem volt idegen számukra, vagy a specialista házaspár hatására kerültek hozzá közel. Hálájuk és köszönetük kinyilvánításában viszont gyakran használnak a keresztény lelkiségből fakadó formákat és tartalmakat, ez magyarázza a keresztény lelkiségből fakadó kifejezések nagyobb arányát.

A bejegyzések alapján kijelenthetjük, hogy a gyógyító házaspár eszmerendszere hatással van a hozzájuk fordulóknak gondolkodásmódjára, transzcendenshez való viszonyulására. Egy-egy kezelés alkalmat ad a hiedelemek átvételére, világképek összefonódására. Párhonyi Tímea hívja fel rá a figyelmet, hogy a gyógyítók egyénisége és tevékenysége befolyással van a hiedelmek térbeli és időbeli alakulására.⁷⁹ Ennek szövegszerű bizonyítéka az alábbi bejegyzés:

⁷⁶ A különböző kifejezések útján összesen 24 előfordulás.

⁷⁷ A különböző kifejezések útján összesen 10 előfordulás.

⁷⁸ A különböző kifejezések útján összesen 10 előfordulás.

⁷⁹ Párhonyi T. 2004. 246.

„Ők mondták hogy ők csak közreműködők Akik tesszik a dolgukat az a Teremtő és Szűzmária és a Segítőink!”

A specialista házaspár Isten megnevezésére mindig az „Atya” kifejezést használja. Az alábbi bejegyzés megmutatja, hogyan alakul át a szerző szóhasználata, ezzel együtt gondolkodásmódja a kezeléseken hallottak hatására:

„Megnyitjátok szívemet-Isten, az ATYA felé”⁸⁰

A házaspár által a pácienseknek tanított védekező funkciójú szövegek záró mondata gyakran megjelenik a vendégkönyv bejegyzéseinek zárásaként is, ez egyértelműen a specialista házaspár eszmerendszere hatását mutatja:

„Minden hálám és köszönetem a Tiétek!! Köszönöm, köszönöm, köszönöm!”,
„[...] kérem az én Istenemet, hogy segítsen nektek, mert Ti is nagyon sokat adtok nekem. Köszönöm, köszönöm, köszönöm.”

A SZÖVEGEK SZERKEZETI VIZSGÁLATÁNAK TANULSÁGAI

Ha a vendégkönyvbe való bejegyzéshez mint ritualizált viselkedésformához közelítünk, mindenképpen el kell végeznünk a szövegek szerkezeti vizsgálatát.⁸¹ Ha bebizonyosodna, hogy a szerzői kör heterogenitása ellenére a bejegyzések szerveződésének vannak szabályszerűségei, tendenciái, az alátámasztaná a szövegek által létrehozott virtuális páciensi kör koncepcióját. A strukturális elemzés során arra is választ kaphatunk, melyek a bejegyzések legállandóbb szerkezeti és tartalmi elemei, utóbbiakból pedig következtetéseket vonhatunk a tanúságtévők szerzői szándékát, valamint a bejegyzések funkcióját illetően.

A szerkezeti egységek elkülönítését illetően Barna Gábornak a vendégkönyvek elemzéséhez kialakított,⁸² illetve Klaniczay Gábornak a csoda struktúrájának vizsgálatához összeállított szempontrendszerére támaszkodtam.⁸³ Saját szempontokkal is bővítettem az így kapott elemzési rendszert, a vizsgált anyag jellegének megfelelően. Az általuk kifejezett tartalom alapján következő szerkezeti egységeket különítettem el.

A – megszólítás

„Kedves I. és Gy.!”

B – a krízishelyzet bemutatása⁸⁴

⁸⁰ Az „Isten” szó áthúzása a bejegyzőtől származik.

⁸¹ Barna Gábor nyomán. Barna G. 2000.

⁸² 1. (megszólítás) 2. a szituáció bemutatása – a krízishelyzet ismertetése, a betegség leírása 3. kérés vagy/és köszönetnyilvánítás 4. jókívánság/áldáskérés. Barna G. 2000. 40.

⁸³ 1. kár (balszerencse) 2. térbeli helyváltoztatás két birodalom között (zarandoklat) 3. győzelem (gyógyulás) 4. a hiány megszüntetése. Klaniczay G. 2004. 68–69.

⁸⁴ Keszeg Vilmos és Czégényi Dóra felhívták rá a figyelmet, hogy a „betegséghelyzetben a betegségről való beszélés

„Édesanyámnak ideggyulladás van-volt a derekában, amivel már 7 hete szenvedett. Ez a 7 hét alvás nélkül telt, iszonyatos fájdalmakkal együtt. Kezdődött övsömörrel, majd folytatódott gennyes vesemedence gyulladással és ebből alakult át ideggyulladás.”

C – sikertelen gyógyulási kísérletek/orvosok eredménytelensége
„Sok évi próbálkozás és nagyon sok orvoshoz járás után sem találtunk M. krónikus vállfájására megoldást.”

D – gyógyítási szituáció/a gyógyító házaspár jellemzése
„Mi mikor beléptünk a házatokba úgy éreztük, hogy a legkedvesebb és egészen közeli rokonok lennénk. [...] Itt az egész lakás energiával tölti fel az embert. Sugárzik belőletek a szeretet.”

E – gyógyulás/csoda
„A 2. éve béna lábaimban megmozdult az idegszál.”

F – köszönetnyilvánítás/hála kifejezése
„HÁLÁS szívvel köszönöm amit értünk tettetek, és hogy annyi szeretetet és hitet adtatok ezekben a nehéz pillanatokban, és nagyon örülök hogy ismerhetlek benneteket.”

G – áldáskérés/jókívánság
„Kívánjuk, hogy a Jó Isten adjon Nektek nagyon jó egészséget, hosszú, boldog életet, hogy még nagyon sok emberen tudjatok segíteni.”

X – aforizmák
„Szeretni annyi mint feledni és elengedni – A legszebb dolgok olykor láthatatlanok szívünk – azonban megérzi jelenlétüket. – A szív a lélek kapuja. – Az igazi szeretett nem változik – Tértől időtől függetlenül az marad ami volt!”

I – idézet, emlékkönyvi sablonok
„»És érezzék egy kézfogással Rólad, hogy jót akarsz, s te is tiszta jó vagy, Tekinteted elhitesse Vélük, hogy szép dolgokért élsz és érdemes élned.«”

A bejegyzéseket aszerint csoportosítottam, hogy hány szerkezeti egységből épülnek fel.

Az egyszeri előfordulású szerkezeti modelleket elhagytam a vizsgálat során, ilyen szerkezeti séma 28 db volt, ez a teljes anyag 15%-a.

terapeutikus jellegű. [...] Az egészségi állapot verbalizálása [...] az állapot diagnosztizálásának sajátos formája.” Keszeg V. – Czégényi D. 2010. 431–432. Ebben a perspektívában a vendégkönyve való bejegyzés a gyógyulási folyamatot segítő cselekvésformaként jelenik meg.

Egy szerkezeti egységből álló szöveg összesen 14 db volt, ebből egyszeri előfordulással bíró szerkezetű 4 db. A további 10 szöveg a következő szerkezeti egységeket tartalmazta:

D: 2 előfordulás

X: 2 előfordulás

F: 6 előfordulás

Láthatjuk, hogy a tanúságtevők, ha csak egyetlen szerkezeti egységből álló szöveget alkotnak, túlnyomó többségben az F szerkezeti egységet használják fel. Ezek a bejegyzések tehát nem többek egyszerű köszönetnyilvánításoknál, a hála kifejezéseinél.

A két szerkezeti egységből felépülő szövegek a köszönetnyilvánítás alapgonolatát további szerkezeti egységekkel bővítik. Legnagyobb számban a következő három séma fordul elő:

E – F: 5 előfordulás

A – F: 7 előfordulás

D – F: 11 előfordulás

A hála kifejezésének szerkezeti egysége megszólítással, a gyógyulás/csoda lejegyzésével, illetve a gyógyítási szituáció/gyógyító házaspár jellemzésével bővül. A D és F szerkezeti egységek bevonása a tanúságtétel szándékáról árulkodik.

A három szerkezeti egységből álló bejegyzések a két elemből álló szövegek szerkezeti vázát bővítik ki két fő irányban. Egyrészt az A–F, valamint a D–F sémákat vonják össze, másrészt pedig az E–F megoldást bővítik egyéb szerkezeti egységekkel:

A–D–F: 6 előfordulás

B–E–F: 7 előfordulás

A–E–F: 9 előfordulás

A három, illetve négy szerkezeti elemből álló bejegyzések között úgy tűnik, határvonalat húzhatunk. A négy egységből álló szövegek körében az eddig népszerű megoldások közül már kezd kiválni egy olyan narratív séma, amely a továbbiakban a bonyolultabb összetételű bejegyzések szerkezetének alapja lesz. Ez a szerkezeti váz az A–F–G háromtagú séma bővülése E vagy D elemmel. Az összesen 31 nem egyedi előfordulású, négy szerkezeti egységből álló szöveg nyolcféle szerkezeti megoldásba rendeződik. A 31 szövegből 15 már a fentebb bemutatott A–E–F–G, vagy A–D–F–G séma szerint épül fel. A többi 16 szöveg eloszlik a hat további szerkezeti megoldás között:

B–D–E–F: 2 előfordulás

B–C–E–F: 2 előfordulás

A–B–E–G: 2 előfordulás

A–D–E–F: 3 előfordulás

A–F–G–I: 3 előfordulás

A–B–E–F: 4 előfordulás

A–E–F–G: 6 előfordulás

A–D–F–G: 9 előfordulás

A további gyarapodás legnépszerűbb változatait az A–E–F–G szerkezeti váz különböző bővülései jelentik. Az összesen 35 szövegpéldában megjelenő 5 tagból álló séma szerint felépülő bejegyzések közül 20 szöveg narratív vázát az A–D–E–F–G vagy az A–B–E–F–G szerkezeti modell adja. A maradék 15 szöveg, öt kevésbé jelentős séma között oszlik meg:

A-D-E-F-G: 9 előfordulás, valamint A-B-E-F-G: 11 előfordulás.

A 15, nem egyedi szerkezetű, 6 egységből álló bejegyzések 2/3-a, azaz 10 szöveg az előző két legnépszerűbb 5 tagú formát olvasztja magába. A többi 6 szerkezeti egységből felépülő nem egyedi séma szerint íródott 5 szöveg további két modell szerint alakul:

A-B-C-E-F-G: 2 előfordulás

A-B-C-D-E-F: 3 előfordulás

A-B-D-E-F-G: 10 előfordulás

Hét szerkezeti egységből összesen két bejegyzés épül fel, mindkettő ugyanazt a narratív vázat követi, egyedi megoldással ezen a szinten már nem találkozunk. A hat elemből álló szerkezeti sémák legnépszerűbb megoldása tovább bővült a C elemmel, amely a másik kettő, hat szerkezeti egységből álló váz esetében már megvolt, de a legnagyobb előfordulású A-B-D-E-F-G modellből hiányzott. Az így kapott narratív váz a következő:

A-B-C-D-E-F-G: 2 előfordulás

Milyen következtetések vonhatók le mindebből? A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy a szövegek szerveződésének vannak szabályosságai, tehát a bejegyzések nem értelmezhetőek csupán „egymás alá” lejegyzett szövegekként. Nemcsak térben kerültek egymáshoz közel, hanem tartalmukban és szerveződésük szintjén is közük van egymáshoz. A három vagy annál kevesebb elemből felépülő sémák esetében a legállandóbb elemnek F, a legállandóbb elemtársulásnak pedig E-F tűnik. Ezek szerint a legegyszerűbb módon felépülő, lényegre törő szövegek a gyógyulás tanúsítása és annak megköszönése köré szerveződnek, funkciójuk a tanúságtetés és a köszönetmondás. A négy vagy annál több szerkezeti egységből álló, nem egyedi felépítésű szövegek közül a legtöbb az A-F-G, illetve az A-E-F-G váz szerint és annak esetleges bővítéseivel jön létre. Ha az A szerkezeti egységet (megszólítás) kisebb tartalmi jelentősége miatt elhagyjuk, megkapjuk a bonyolultabb séma szerint felépülő bejegyzések fő mondanivalóját: a gyógyulás/csoda megörökítése – köszönet/hála kinyilvánítása – áldáskérés/jókívánság. Az egyszerűbb és bonyolultabb szerkezeti váz szerint felépülő szövegekre vonatkozó megállapításainkat összegezve a vendégkönyv bejegyzéseiről elmondhatjuk, hogy azok fő funkciója a gyógyulás, a csoda hírül adása, tanúsítása, valamint a gyógyító házaspár felé irányuló köszönetmondás.⁸⁵

ÖSSZEGZÉS

A specialista házaspár vendégkönyvét olyan, külön figyelmet érdemlő forrástípusnak tartom, amely egyszerre szolgál adalékokkal a gyógyítás technikáit, tudásanyagát, valamint a kezelések és a gyógyulások megélését illetően. A vendégkönyv mint forrásanyag, a páciensi kör egészére nézve nem tekinthető reprezentatívnak. A bejegyzők a házaspár tanúságtétvei; általában kis földrajzi

távolságból érkeznek a gyógyítókhoz, kezeléseikre rendszeresen járnak. A szövegek stílusát jellemző közvetlen hangvételt a házaspár és a páciensek személyes ismeretsége indokolja. A spontán és közvetlen hangvétel mellett a „vallásos beszéd formalizált beszédaktusainak”⁸⁶ stílusa is jelen van a szövegekben. Gyakori a készen kapott, megformált szövegrészletek használata, vagyis feltűnően nagy számban fordulnak elő idézetek, emlékkönyvi szófordulatok a bejegyzésekben. A szövegek kommunikációs viszonyai megteremtik a páciensek virtuális közösségét, mivel a bejegyzések egymással és a mindenkor olvasóval is kapcsolatba lépnek. A vendégkönyv lapjain keverednek egymással a specialista házaspár által vallott eszmék és a páciensi reakciók, sokszínű, mégis egységben szemlélhető mozaikot hoznak létre. A bejegyzők fogékonynak mutatkoznak a házaspár eszmerendszeréből származó gondolatok átvételére. A szövegek szerkezeti elemzése megmutatja számunkra, hogy a vendégkönyv bejegyzéseinek fő funkciója a gyógyulás hírül adása, a házaspár tevékenységének hitelesítése, valamint a gyógyítók felé irányuló köszönetmondás.

Vizsgálatom során eddig a specialista házaspár tevékenységét saját narratíváik, illetve a vendégkönyv szövegeinek segítségével, a gyógyítói gyakorlatot elfogadó és népszerűsíteni kívánó tanúságtétvek nézőpontjából ismerhettem meg. Jelen írásomban ez utóbbit mutattam be. A kutatás folytatásaképpen szeretném a gyógyítói tevékenységet egy újabb perspektívából, a lokális közösség tagjainak nézőpontjából vizsgálni.

HIVATKOZOTT IRODALOM

BAJKÓ ÁRPÁD

2005 Reprezentációk és önreprezentációk: egy természetgyógyász tevékenysége. In KESZEG Vilmos (szerk.): *Specialisták. Életpályák és élettörténetek I.* Sapientia Kiadó, Kolozsvár, 119–150.

BARNA GÁBOR

2000 Vendégkönyvek kegyhelyeken, kórházakban és szállodákban – a ritualizált viselkedésmódok új, írásos formái és forrásai. In KUTI Klára – RÁSKY Béla (szerk.): *Azonosságok és különbségek: mai néprajzi kutatások Ausztriában és Magyarországon.* Osztrák Kelet- és Délkelet-Európa Intézet Budapesti Kirendeltsége – Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete, Budapest, 29–42.

⁸⁵ Funkció alapján az elemzett vendégkönyv igen nagyfokú egyezéseket mutat a Bajkó Árpád által elemzett *Páciensek könyvével*. Bajkó Á. 2005. 134–141.

⁸⁶ Frauhammer K. 2009. 137.

EITLER Ágnes

- 2014 Egy mai gyógyító specialista tevékenységének kutatási távlatai. In BÁRTH Dániel (szerk.): *Vetésforgó I. Egyetemi dolgozatok az ELTE BTK Néprajzi Tudományos Diákköréből*. ELTE BTK Néprajzi Intézet, Budapest, 100–123.

ELIADE, Mircea

- 2005 *Okkultizmus, boszorkányág és kulturális divatok. Összehasonlító vallástörténeti tanulmányok*. Osiris Kiadó, Budapest.

FRAUHAMMER Krisztina

- 1999a *Levelek Máriához. A máriakálnoki kegyhely vendégekönyve*. József Attila Tudományegyetem Néprajzi Tanszék, Szeged.
- 1999b Vágyak és kérések egy búcsúban – az alsóvárosi Vendégekönyv. In PUSZTAI Bertalan (szerk.): *Szent és profán között. A szeged-alsóvárosi búcsú*. József Attila Tudományegyetem Néprajzi Tanszék, Szeged, 71–82.
- 2004 Írásba foglalt vágyak és imák. Szempontok az írásos ájtatosság társadalmi hátteréhez. In BARNA Gábor (szerk.): *Rítusok, folklór szövegek*. Paulis Hungarus – Kairosz, Budapest, 115–122.
- 2009 *Szemben a feledéssel. Magyar kegyhelyek vendégekönyveinek összehasonlító elemzése*. Doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar.
- 2010 Modern mirákulumok, csodafeljegyzések a máriapócsi kegyhely látogatási könyvében. In BALI János – BÁTI Anikó – Kiss Réka (szerk.): *Inde aurum - inde vinum - inde saltem. Paládi-Kovács Attila 70. születésnapjára*. ELTE Bölcsészettudományi Kar Tárgyi Néprajzi Tanszéke – MTA Néprajzi Kutatóintézete, Budapest, 169–179.
- 2012 *Írásba foglalt vágyak és imák: Magyar kegyhelyek vendégekönyveinek összehasonlító elemzése*. Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék, Szeged.

HOPPÁL Mihály

- 1970 Az igézés hiedelemkör alkotóelemei. In ORTUTAY Gyula (szerk.): *Népi kultúra – Népi társadalom IV*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 259 – 286.

ISTVÁN Anikó

- 2003 „Most segíts meg, Mária...” A futásfalvi Sarlós Boldogasszony-napi búcsú szövegrepertóriuma. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.

KLANICZAY Gábor

- 2004 A csoda struktúrája. In Pócs Éva (szerk.): *Áldás és átok, csoda és boszorkányág*. Balassi Kiadó, Budapest, 67–79.

KESZEG Vilmos

- 2013 *Hiedelmek, narratívumok, stratégiák*. BBTE Magyar Néprajz és Antropológiai Intézet – Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.

KESZEG Vilmos – CZÉGENYI Dóra

- 2010 Korok, kórok, kontextusok. In UőK (szerk.): *A beteg ember. Betegségek, betegek és gyógyítók*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 423–434.

KIS-HALAS Judit

- 2007 „Fejtetőmön arany fénygömb”. Az első lépések a reiki ösvényén. Beavatás egy ezoterikus gyógyászati rendszerbe. In Pócs Éva (szerk.): *Maszk, átváltozás, beavatás*. Balassi Kiadó, Budapest, 400–420.
- 2008 „Ha eljönnek az angyalok...” Angvallatók, esszénusok, beavatottak a mai magyar New Age mozgalmakban. In Pócs Éva (szerk.): *Démonok, látók, szentek*. Balassi Kiadó, Budapest, 243–278.

LENGYEL Ágnes

- 2010 Szellemsebészet: a szellem gyógyítása a hit által. In Pócs Éva (szerk.): *Mágikus és szakrális medicina*. Balassi Kiadó, Budapest, 623–644.

LIMBACHER Gábor

- 1995 Gyógyítóasszony Nógrádban a XX. század végén. *Ethnographia* CVI. (2) 787–829.
- 2010 Palócföldi vallásos gyógy módok a múltban és a jelenben. In Pócs Éva (szerk.): *Mágikus és szakrális medicina*. Balassi Kiadó, Budapest, 459–477.

MUND Katalin

- 2004 Racionalizált spiritualitás: a csodakeresés formái egy deszakralizált világban. In Pócs Éva (szerk.): *Áldás és átok, csoda és boszorkányág*. Balassi Kiadó, Budapest, 152–171.

PÁRHONYI Tímea

- 2004 Egy javasasszony szerepei. In Pócs Éva (szerk.): *Áldás és átok, csoda és boszorkányság*. Balassi Kiadó, Budapest, 246–283.

TÜSKÉS Gábor

- 1985 Egy feltáratlan forráscsoport: barokk kori mirákulumos könyvek magyarországi búcsúhelyekről. *Irodalomtörténeti Közlemények*. LXXXIX. (1) 90–100.

FORRÁSOK

STROHM, Eckardt

- 1997 *Atlantisz mestertudása*. Fény Kiadó, h. n.
- 2000 *Atlantisz angyalai*. Fény Kiadó, h. n.

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ – SMID BERNADETT	7
NŐI SZEREPEK, NŐI EMLÉKEZET	
KIS-HALAS JUDIT Fejér Annók. Egy 18. századi boszorkányazonosító pályafutása	11
BAYER ÁRPÁD A feleség, a gazdálkodó özvegy, és az egyházi mecénás. Női szerepek Stádingер Borbála (1867–1945) életében	29
SÁRAI SZABÓ KATALIN Milyen az „elfogadható” modern nő Magyarországon a 20. század első évtizedében?	47
BALI JÁNOS „Patriarchális patriotizmus?” Nők a magyar nemzeti emlékezetben	67
SMID BERNADETT Az újraértelmezett női test és a 20. század eleji jezsuita sajtómozgalom	75
TÓTH GÁBOR „Csak egyszer a Jóisten hazasegítsen... hogy még egyszer meglássuk Magyarországot!” – Az elhurcolt hercegkúti nők elbeszélt emlékei és azok közösségi felhasználása	97

KÜLLŐS IMOLA Töredékes vallomás a gyermekkorról (Intézeti emlékek)	117
---	-----

KÖZELÍTÉSEK A TÁRSADALMI KOMPLEXITÁSHOZ

VOIGT VILMOS „Eszmetöredék a néprnyomor- és népnevelésről.” Régmúltidejű (?) beszélgetés egy (magyar anyai) hölgygel	139
--	-----

NAGYNÉ MOLNÁR MELINDA Falukutató hagyományok és azok megújítása Gödöllőn	151
---	-----

LEICHTER LILLA Adalékok a monori zsidóság XX. századi történetéhez	173
---	-----

VINCZE KATA ZSÓFIA A vulnerabilitás kérdései Deáky Zita munkáiban	197
--	-----

EGÉSZSÉG, TISZTASÁG, TEST. ORVOSI ELLÁTÁS ÉS HAGYOMÁNYOS GYÓGYÍTÁS

NAGY PÁL Csorba József reformkori főorvosi jelentései Somogy vármegye egészségügyi állapotairól	213
--	-----

KUCSERA SÁNDOR Fejezetek a magyarországi fogtechnika 18–20. századi történetéből	231
--	-----

VÁMOS GABRIELLA Természetes Gyógyintézetek szerepe a 19. századi gyógyítási gyakorlatban	249
--	-----

MOLNÁR CSENGE A barlanglakás mint népegészségügyi probléma a 20. században	263
--	-----

EITLER ÁGNES Egy vértessaljai gyógyító specialista házaspár vendégekönvének kutatási távlatai	281
---	-----

PAPP ÁRPÁD „Csak jó erős legyen”, avagy a (bor)ecet helye ember- és állatgyógyászatban	305
---	-----

GYEMKEKVÁRÁS, SZÜLÉS, MEDIKALIZÁCIÓ

KATARÍNA PEKAŘOVÁ Szlovák nyelvű bábaképzés Magyarországon 1918-ig	323
---	-----

MARTA BOTÍKOVÁ Hagyomány és medikalizáció határán. Terhesség és szülés az életút-elbeszélésekben	341
--	-----

KOLOH GÁBOR „Szántani lehet, de vetni nem muszáj” – A Felsőbaranyai Egyházmegye lelkészeinek és tanítóinak jelentése az egykezés módszeréről és erkölcsi kihatásairól, 1934-ben	363
--	-----

S. SÁRDI MARGIT Perinatális tanácsok az elit laikus gyógyító kéziratokban	381
--	-----

KISDI BARBARA Minden dolgok jó kezdete. Jól szülni és jól születni	397
---	-----

KÓTYUK ERZSÉBET Gyermekvárástól a csecsemőápolásig. Ung-vidéki gyűjtés	421
---	-----

A (KIS)GYERMEKKOR, A MUNKA TÖRTÉNETI NÉPRAJZA

BÁLINT PETRA Elesett árvák és gonosz mostohák? Árvák, fattyúk, mostohák konfliktusai a 18–19. században	455
---	-----

KOVÁCS EVELIN Nemes Pető Benjamin gubacsapó mester inas- és mesterévei Matolcson a 19. század első felében	473
--	-----

ÖRSI JULIANNA Gyermek a nagykunsági családokban: középiskolás fiatalok jövőképe 2013-ban	495
--	-----

VILÁG-KÉP, TUDÁS, MEDIALITÁS

BÁRTH DÁNIEL

Katolikus felvilágosodás és vallási mentalitás
Magyarországon (1760–1800)

509

IANCU LAURA

Hejábétt árnyékolod a földet. A világkép tükröződése a nyelvjárásban

525

TRÁDLER HENRIETTA

A modern boszorkány arcai: a tiszazugi bábakép a sajtóban

559

KESZEG VILMOS

Beszédmodok egy közúti balesetről szóló diskurzusban

577

MOZAIK

MOHAY TAMÁS:

Töredékek – hétköznapiokról

603

TABULA GRATULATORIA

611